

İLK DEFA KAS İÇİ ENJEKSİYON YAPACAK ÖĞRENCİ HEMŞİRELERDE ANKSİYETE DÜZEYİ

Yard. Doç. Dr. Necmiye SABUNCU

*İ. Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu
Öğretim Üyesi*

GİRİŞ

Hemşirelik eğitiminin ilk yılında yer alan "Hemşirelik Temel İlke ve Uygulamaları" dersi öğrenciye kuramsal, laboratuvar ve klinik uygulamalar olarak üç aşamada verilir.

Öğrenciler, dersin amaç ve felsefesine uygun olarak kapsamlı hasta bakımına yönelik birçok ilke ve uygulamalarla ilk defa bu derste karşılaşır.

Dersliklerde verilen kuramsal bilgiler, laboratuvarda maketler üzerinde ya da gerçek uygulama alanına benzesin diye öğrencilerin kendi üzerinde denenmesi sağlanarak beceriye dönüştürülür.

Okulda kazanılan bilgi ve becerinin davranış haline dönüşümü, yeni davranışların geliştirildiği alan ise kliniklerdir.

Öğrenci eğitimi için gerekli olan kuramsal bilgiyi okulda alır, bunu uygulama alanlarında klinik yargılamaya ve edindiği bilgilerini davranışa dönüştürmeye çalışır. Öğrenciye uygulama alanlarında neyi, niçin nasıl yapacağını gösteren gerçek öğrenim deneyimleri verilir. Öğrenci becerili olması gereken durumu algılamaya ve yorumlamaya çalışır (23, 77). Öğrenci bu yorumları sınamaya arzulu olmalıdır. Sımadığını algılayarak yorumlayarak ve yeteri kadar uygulayarak beceriyi edinmiş olur. Becerinin edinilebilmesi (kazanılması) için uygulama yapmak, tekrar etmek, hataları düzeltmek gerekir.

Uygulamalı eğitimde öğrenci, tüm duygularını harekete geçirerek öğrenir. Öğrenme kişinin karşılaştığı durumlarda etkileşimde bulunması ve bunun sonucunda kişide oluşan kalıcı davranış değişikliğidir. Öğrenme bu davranış değişikliğinin kalıcı olması ile mümkündür.

Öğrenmeyi etkileyen fiziksel durum, kişinin yaşı, motivasyonu, anksiyete gibi iç faktörlerin yanında dıştan gelen birtakım faktörler de bulunmaktadır, bunlar fiziksel çevre, zaman ve öğrenme metodları vs.'dir (21, 22). Bu faktörler ilk defa klinik deneyimi yaşayan laboratuvar eğitiminden farklı olarak insan üzerinde çalışmayı gerektiren, tepkilerle karşılaşma ihtimali olan hemşire öğrenci üzerinde anksiyete yaratmaktadır.

"Anksiyete" genellikle bilinmeyen ve anlaşılmayan yakın bir tehlikeyi beklemekte olmanın doğurduğu huzursuzluk ve gerginlik hissi olarak tanımlanır. Anksiyete, çok hafif tedirginlik derecesinde olabildiği gibi panik derecesine varan yoğunlukta da yaşanabilir. Yani anksiyete hafif, orta ve ağır olarak derecelendirilir (2, 9, 16, 19, 22).

Anksiyetenin fizyolojik belirtileri sempatik sinir sistemi ile ilgili olup, taşikardi, terleme, göğüs ağrısı, diyare, sık sık idrara çıkma, anoreksiya, aşırı yemek yeme, çok su içme, boyun ve sırt kaslarında gerginliktir. Anksiyete davranışsal ve psikolojik olarak ortaya çıkabilir. Bunlar aşırı uyanıklık, reaksiyonel tutum ve algılama yeteneğinin bozulması şeklinde görülür (2, 14, 16, 19).

Birçok araştırma sonuçları özellikle hemşire öğrencilerinin klinik öğretimde çeşitli nedenlere bağlı anksiyete yaşadıklarını göstermiştir.

Beck yaptığı bir çalışmada öğrencilerin ilk klinik deneyimlerinde çok fazla anksiyet yaşadığını ortaya koymuştur (6).

Terakye, eğitim-öğretim yılında öğrencilerin klinik eğitimleri sırasında yaşadıkları ve stres yaratıcı olarak nitelendirdikleri durumları belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında; öğrencilerin bir işlemle ya da bir durum ile ilk karşılaştığında, herhangi bir işlemi uygularken eğiticiden destek ve bilgi alamama, başkalarının yanında bilgi sınanması ve alay edilme gibi durumları saptanmıştır (24).

Parkes ve Kushnir, öğrencilerin klinik uygulamalarda yaşadıkları olayları ve duygularını araştırdıkları çalışmalarında öğrencilerin hata yapmalarından dolayı korku ve endişe yaşadıklarını saptamışlardır (15, 18).

Hatipoğlu, hemşirelik uygulamaları için kliniğe çıkan ve ilk uygulamalarını yapan öğrencilerin yaşadıkları olaylar ve mesleğe uyumları adlı araştırmasında öğrencilerin endişelendiğini ortaya koymuştur (11).

Özgür, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamada kaygı düzeylerini incelemek üzere yaptığı araştırmasında ilk kez uygulamaya çıkmanın kaygıya neden olduğunu ve kaygının uygulama sonunda azaldığını saptamıştır (17).

Çoğu kimsenin yaşadığı anksiyete belirtileri öğrencilerin fizyolojik fonksiyonlarını etkilediği gibi öğrenme, davranış ve dikkatini de etkiler (13, 18). Bu sebeple anksiyetenin öğrenmeyi etkileyen en önemli faktör olduğu ve bunun da en çok klinik uygulamalarda ortaya çıktığı saptanmıştır (10, 11, 12, 13, 1, 5).

Yukarıdaki bilgilerin ışığı altında çalışmamız, klinik alanda kısmen ağırlı bir uygulama olan kas içi (İM) enjeksiyon yapmaya bağlı öğrencinin yaşadığı anksiyete düzeyini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışma, 1993-1994 Akademik Ders Yılı Hemşirelik Esasları dersi uygulamasına çıkan 1. sınıf öğrenci hemşirelerin ağırlı uygulama olan parenteral ilaç verme yollarından İM enjeksiyon yapmaya bağlı anksiyete düzeylerini saptamak amacıyla planlanmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer: Araştırma İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahiliye Anabilim Dalı Kliniğinde yaz stajında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem: İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 1. sınıfına kayıtlı, öğrenimine devam eden öğrencilerin tümü

(120 kişi) bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu öğrencilerden önceki deneyimlerinden dolayı Sağlık Meslek Lisesi çıkışlı olan 13 öğrenci ve devamsız olan 7 öğrenci araştırmadan çıkarılmıştır.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri Spielberger ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu ve Öner tarafından Türk toplumuna uygulanmış ve geçerliliği saptanmış olan durumluk-sürekli anksiyete envanteri (State Trait Anxiety Inventory) kullanılarak toplanmıştır.

Durumluk sürekli anksiyete envanteri geçici ve sürekli anksiyete düzeyini yansıtmakta kullanılır. Anketler kişinin o anda ve genel olarak kendini nasıl hissettiğini belirten 2 sayfa halinde 20'şer maddeden oluşan bir kağıt kalem ölçeğidir (14).

Her iki ölçekten elde edilen puanlar "yüzdelik" ve "Student T" testi kullanılarak istatistiksel olarak değerlendirilmiştir (1).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Uygulamalı öğrenim, kuramsal bilginin uygulamaya işlerlik kazandırmasını uygulamalı öğretim ise hemşirelik ilkelerinin değişik hemşirelik alanlarına uygulanarak hemşire öğrenciyi biliçlendirmek ve en etkili kapsamlı hasta bakımını vermesini sağlamaktır (20, 26).

Çevresel koşulların, ders araç-gereçlerinin, müfredat programların, toplumun meslek hakkındaki görüş ve tutumlarının, psikolojik faktörlerin öğretim ve öğrenimi etkilediği bilinmektedir (21, 22).

Bu nedenle araştırma İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 1. sınıf öğrencilerinin Hemşirelik Esasları dersi müfredat programında yer alan parenteral uygulamalardan IM enjeksiyonu ilk defa hastaya yapacaklarında yaşadıkları anksiyete düzeyini ölçmek üzere 1993 - 1994 Eğitim-Öğretim Yılı II. Yarıyıl ve yaz stajlarında yapılmıştır.

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin sayısı 100 olup, çoğunluğunun 18 ve 19 yaşları arasında olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin mezun oldukları liselere göre dağılımı incelendiğinde Klasik Lise çıkışlı öğrenci sayısının % 80 gibi büyük bir çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Spielberger anksiyete kuramında "sürekli anksiyete düzeyinde, stresin ve stres sonrası durumunda da belirgin bir değişme olmayacağını" ileri sürmüştür (16). Öğrencilerimizin IM enjeksiyon yapacaklarını bilmeden önce ölçülen sürekli anksiyete puanları Tablo 1'de görülmektedir.

Öğrenciyi skála uygulanırken, her ne kadar "kendinizi genelde nasıl hissediyorsunuz?" diye sormamıza ve buna göre işaretlemelerine rağmen sonuçlar klinik ortamda bulunmanın öğrencide orta derecede anksiyete yarattığını ortaya koymuştur. Tablo 1'de de görüldüğü gibi 100 öğrenciden 52'si orta derecede anksiyete yaşamış, % 43'ünde hafif ve % 5'inde ağır anksiyete oluşmuştur. Bulgularımız Özgür'ün bulguları ile paralellik sağlamaktadır (17).

Tablo 1 : Öğrencilerin IM Enjeksiyon Yapmadan Önce Sürekli Anksiyete Düzeylerinin Dağılımı

Sürekli Anksiyete Düzeyi	N	%
0-19 (Anksiyete Yok).	-	-
20-39 (Anksiyete Hafif).	43	43
40-59 (Anksiyete Orta).	52	52
60-79 (Anksiyete Ağır).	5	5
80 ve üstü (Panik).	-	-
TOPLAM	100	100

Hastaneye yatma, sınav, ameliyat olma ve tedavi gibi işlemlerin genelde kişilerde anksiyete yarattığı bilinmektedir (6, 19, 22, 24, 28). İlk olarak klinik deneyimi yaşayan öğrencilerde endişenin sık olarak görülebileceğini birçok çalışmalar göstermiştir (5, 6, 24).

Klinik ortamda ve hasta üzerinde ağırlı bir işlem olan IM enjeksiyonu yaparken; hastaya zarar verme, acı çektirme, hata yapma gibi durumların öğrencide anksiyete yaratacağı tabiidir. Nitekim çalışma kapsamına alınan öğrencilerimizin % 65 gibi büyük bir çoğunluğu orta derecede anksiyete yaşarken % 19 gibi bir bölümü de ağır derecede anksiyete yaşamıştır (Tablo 2). Bulgularımız literatür bulguları ile aynı doğrultudadır (6, 11, 17).

Tablo 2 : Öğrencilerin IM Enjeksiyon Uygulamaya Bağlı Durumluk Anksiyete Düzeylerinin Dağılımı

Durumluluk Anksiyete Düzeyi	N	%
0-19 (Anksiyete Yok).	-	-
20-39 (Anksiyete Hafif).	16	16
40-59 (Anksiyete Orta).	65	65
60-69 (Anksiyete Ağır).	19	19
80 ve üstü (Panik).	-	-
TOPLAM	100	100

Müfredat ders programında yer alan Hemşirelik Esasları dersinin uygulamalarını laboratuvarda manken üzerinde yapmaları (zaman zaman öğrenciler de manken olarak kullanılmaktadır) nedeniyle gerçek ortamda uygulamaları ve de özellikle tedaviye ilişkin uygulamada karşılaşmaları öğrencilerimizin sürekli anksiyete düzeylerinin 50.66 olduğu tesbit edilmiştir. Bu anksiyete düzeyleri karşılaştırıldığında ileri derecede anlamlılık bulunmuştur (Tablo 3) ($P < 0.001$). Bu bulgular bu konuda yapılan araştırmalarla paralellik sağlamaktadır (5, 11, 16, 17, 24).

Tablo 3 : Öğrencilerde Süreklilik-Durumluk Anksiyetesi Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S.D.	t Değeri	p Değeri
Sürekli Anksiyete					
Puan Ortalaması	100	42.36	8.22		
Durumluk Anksiyete				5.95	P < 0.001
Puan Ortalaması	100	50.66	11.27		

Birçok çalışmalar klinik deneyimi hiç yaşamayan öğrencilerde endişenin sık olarak arttığını göstermiştir (5, 6, 24).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız 1. sınıf öğrencilerinin parenteral enjeksiyonlardan IM enjeksiyonu yapacaklarında oluşan anksiyeteyi saptamak amacıyla planlanmış ve sonuçta ilk defa hasta üzerinde ağırlı bir işlemi yapacak olan öğrencilerde ileri derecede anksiyete yaşattığı bulunmuştur (P < 0.001) (Tablo 3).

Öğrencilerde bu tür uygulamalarda anksiyeteyi azaltmak için, klinik ortama çıkmadan önce bu konuda psikomotor beceriyi kazanması için daha çok çalışma yapmasını laboratuvarı daha çok kullanmasını ve görsel,işitsel materyallerin çoğaltılarak daha etkin kullanılmasını sağlamak gerekir.

Klinik ortam ve hasta öğrenciye anksiyete yarattığından uygulama yapmaksızın öğrenciyi gözlem için kliniklere götürmek, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde olumlu bir ortam yaratarak öğrencinin anksiyetesini azaltmak mümkündür.

ÖZET

Bu çalışma I. sınıf öğrencilerinin ağırlı girişim olan IM enjeksiyon yapacaklarında yaşadıkları anksiyeteyi saptamak amacıyla planlanmıştır.

Araştırma kapsamına İstanbul Üniversitesi Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 1. sınıf öğrencileri alınmıştır (N = 100). Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri daha önceki deneyimlerden dolayı kapsam dışında kalmıştır.

Öğrencilerin sürekli-durumluk anksiyete düzeylerini saptamak için, Spielberger ve arkadaşlarının "Durumluluk, Sürekli Anksiyete Skalası" kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler "yüzdeler ve Student T" ile istatistiksel yönden değerlendirilmiştir.

Öğrencilerde klinik ortamda IM enjeksiyon yapmanın anksiyete yarattığı saptanmış ve sürekli anksiyete puan ortalaması ile durumluk anksiyete puan ortalamaları arasında ileri derecede anlamlılık olduğu saptanmıştır (P < 0.001).

SUMMARY

Anxiety level in junior students who gives IM injections for the first time

This study was planned to determine the anxiety level of junior students for IM injections.

As a result, it was observed that giving IM injections by the students in clinics for the first time causes anxiety.

KAYNAKLAR

1. Akbulut, T., Sabuncu, H.: Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemi, *Epidemiyoloji*, Prentis ve Uygulamalar. Sistem Yayıncılık, İstanbul, (1993).
2. Ala, Z.: *Kalıcı Pacemaker Implante Edilmeden Önce Anksiyetenin Giderilmesi için Eğitimin Etkinliğinin Saptanması*. İ.Ü. Sağlık bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, (1992).
3. Atalay, M., Tel, H., Altun, E., Tel, H.: *Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik uygulamada Yaşadıkları Güçlükler ve Yardım Beklentileri*. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, I: I, H.Ü. Basımevi, Ankara, (1994).
4. Başaran, İ.E.: *Eğitime Giriş*. Sevinç Matbaası, Yedinci Baskı, Ankara, (1989).
5. Beck, C.T.: Nursing students. Initial clinical experience: Phenomenological study. *Int. J. Nur. Stud.*, Vol: 30 No: 6, Pp: 489-497, (1993).
6. Bildibay, S.: *Öğrenci hemşirelerin çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği uygulamalarına ilişkin duygu-düşünce ve öğretmenlerinden beklentileri*. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı (Yüksek Lisans Tezi), (1994).
7. Coşkun, A.: Hemşirelik eğitimi ve uygulama alanına yansımalarından kaynaklanan sorunlar, *Hemşirelik Bülteni*, 4: 27, (1990).
8. Cross, G.R.: *The Psychology of Learning*, (1974).
9. Durademir, A.: *İlk kez miyokard infarktüsü geçiren hastalarda ve hastaların eşlerinde anksiyete düzeylerinin saptanması*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, (1993).
10. Fadıloğlu, Ç.: Türkiye'de hemşirelik eğitiminin fizik çevre ve uygulama alanındaki sorunları. *II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri*, S: 430-436, İzmir, 12-14 Eylül, (1990).
11. Hatipoğlu, S.: Hemşirelik uygulamaları için kliniğe çıkan ve ilk uygulamalarını yapan öğrenci hemşirelerin yaşadıkları olaylar ve mesleğe uyumları, *I. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*, S: 52, İstanbul, 11-12 Eylül (1986).
12. Hinchliff, M.S.: *Teaching Clinical Nursing*. London, Newyork, (1979).
13. Kadir, L.: Öğrenci hemşirelerin klinik deneyimlerinin ilk gününde hasta ile iletişimi başlatmadaki güçlüklerin saptanması, *Türk Hemşireler Dergisi*, 1, S: 19, (1986).
14. Kum, N.: *Yetişkin Cerrahi Hastalarında Anksiyete ve Korku*. H.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu (Doçentlik Tezi), Ankara, (1972).
15. Kushnir, T.: Stress and Social Facilitation. The effects of the presence of an instructor on student nurses behaviour, *Journal of Advanced Nursing*, 11, P. 13-19, (1986).

16. **Öner, M.:** *Süreksiz Durumluluk, Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Matbaası, (1983).
17. **Özgür, G.:** Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu 1. sınıf öğrencilerinin klinik uygulama kaygı düzeylerinin incelenmesi. *I. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyumu*, S: 73, İstanbul, 11-12 Eylül (1986).
18. **Parkers, K.:** Stressful episodes reported by first year student nurses a descriptive account, *Soc. Sci. Med.*, 9: 945, (1985).
19. **Pektekin, Ç.:** *Hastaneye kabulde hastaların anksiyetelerinin ölçülüp değerlendirilmesi*. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi), İstanbul, (1981).
20. **Pektekin, Ç.:** Hemşirelikte uygulamalı eğitim, *I. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyumu*, İstanbul, 11-12 Eylül (1986).
21. **Potter, P.A., Perry, Anne, G.:** *Fundamentals Of Nursing Concepts: Process and Practice*. The C.V. Mosby, Company. U.S. (1985).
22. **Sorensen, K.C., Luckmann, J.:** *Basic Nursing. A Psychophysiologic Approach*. Second Edition. Saunders Company, (1986).
23. **Taşocak, G.:** Psikomotor beceri geliştirme sürecinde rehber ilkeler, *Hemşirelik Bülteni*, İ.Ü. Basımevi, 4: 21 (1991).
24. **Terakye, G.:** Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamaları sırasında karşılaştıkları stress yaratıcı durumlara tepkileri ve bu konudaki yardım beklentilerinin incelenmesi, *I. Ulusal Hemşirelik Kongresi*, İzmir, 13-14 Eylül, (1985).
25. **Uyer, G.:** *Hemşirelikte Klinik Öğretim*. Hatipoğlu Yayınları, Ankara (1992).
26. **Veliöğlu, P.:** *Hemşirelikte Bilimselleşmeye Doğru*. Bozok Matbaası, İstanbul, (1985).
27. **Veliöğlu, P., Pektekin, Ç.:** Hemşire öğretim elemanları ve hemşire öğrencilerin uygulamalı eğitimi algulamaları, *II. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul, 8-9 Eylül, (1988).
28. **Yakın, S.:** Öğrenci hemşirelerin kuramsal bilgilerini uygulama alanında uygularken karşılaştıkları güçlüklerin saptanması, *II. Ulusal Hemşirelik Kongresi*, İzmir, 12-14 Eylül, (1990), s. 466.